

Tillhandahållandet av medicinsk vård åt intagen m.m.

Anmälningarna

I en anmälan, som kom in till JO den 27 februari 2009, anförde AA i huvudsak följande. Hennes bror BB, som är intagen i anstalten Kirseberg, blir torterad och trakasserad av anstaltens personal. Han har felaktigt rapporterats för misskötsamhet. Anstalten har meddelat ungerska ambassaden att BB inte vill ha läkarvård, men det stämmer inte. Det förhåller sig i stället så att BB inte får den läkarvård han är i behov av på anstalten. När BB på natten den 27 januari 2009 fick ett njurstensanfall kallade han på vakterna och uppgav att han behövde läkarvård. BB ansågs inte, trots att han skrek av smärta, behöva läkarvård och vakthavande befälet slog honom och placerade honom på isoleringsavdelningen. Efter flera timmars placering där fördes han till akuten. En kriminalvårdsinspektör hotade vid ett tillfälle BB med att polisen skulle komma och föra honom ut ur landet.

BB anförde, i en anmälan som kom in till JO den 3 april 2009, i huvudsak samma omständigheter som AA.

Utredning

Utdrag ur Kriminalvårdens klientadministrativa system (KLAS) avseende BB begärdes in och granskades. Vidare inhämtades muntliga uppgifter från anstalten Kirseberg. Därefter anmodades Kriminalvården att yttra sig över anmälan. I remissvaret anförde Kriminalvården (region Syd), genom tf. regionchefen CC, bl.a. följande.

Av det klientadministrativa systemet KLAS framgår följande:

Av det klientadministrativa systemet KLAS framgår att BB vid två tillfällen har rapporterats för misskötsamhet. Vid båda tillfällena fann anstalten efter företagen utredning att det var tillförlitligen styrkt att han hade gjort sig skyldig till den rapporterade misskötsamheten. Den 29 december 2008 rapporterades han för arbetsvägran. Anstalten gjorde bedömningen att det var tillförlitligen styrkt att han brutit mot gällande regelverk genom att underlåta att gå ner till arbetet trots att han inte var sjukskriven men fann inte att misskötsamheten var så allvarlig att den borde föranleda en varning. Istället påmindes han om sin skyldighet att följa gällande regelverk och om det faktum att upprepad underlåtelse kan leda till att varning meddelas. Den 14 januari 2009 rapporterades BB för skadegörelse. Bakgrunden till rapporten var att han hade lämnat in ett par skor som han uppsåtligt hade förstört

genom att klippa/skära sönder hälen. Anstalten beslutade att han skulle ersätta anstalten med återanskaffningskostnaden för skorna, dvs. 77.40 kr, men att han inte skulle meddelas någon varning.

Vidare finns i KLAS två daganteckningar angående anstalten Kirsebergs kontakt med Ungerska ambassaden. Av båda dessa anteckningar framgår att anstalten har informerat ambassaden om att BB, sedan ankomsten till anstalten, har beretts möjlighet till tolk vid behov samt att anstaltens sjukvårdspersonal finns till förfogande dagligen och att anstalten tar de intagnas hälsoproblem på största allvar. Av anteckningarna framgår inte att anstalten skulle ha anfört att BB inte vill ha någon sjukvård. Den 13 mars 2009 översände anstalten ett skriftligt svar till ambassaden. Inte heller av detta framgår att anstalten skulle ha anfört att BB inte ville ha någon sjukvård.

Vidare finns det i KLAS ingen dokumentation om att BB skulle ha blivit placerad i avskildhet den 27 januari 2009 då han begärde att få träffa en läkare med anledning av smärtor till följd av njursvikt. Det finns inte heller någon dokumentation som tyder på att det skulle ha uppstått tumult.

Av KLAS framgår att BB har varit på fem utevistelser i syfte att uppsöka sjukvården. Detta skedde den 16 juni, den 30 och den 31 december 2008 samt den 30 januari och 6 februari 2009. Ingen av dessa sjukhusresor skedde nattetid. Det finns därmed ingen dokumentation om att han skulle ha åkt till sjukhus natten den 28 januari 2008. Utevistelsen den 30 januari 2009 var mellan kl. 14.00 och 17.00.

Av KLAS framgår även att BB inkom den 12 januari 2009 med ansökan om förflyttning till anstalten Fosie. Anstalten Kirseberg avstyrkte denna ansökan eftersom BB har utvisning i domen. Den 4 februari 2009 avslog Kriminalvårdens placeringsenhet hans begäran om förflyttning.

Sjukvårdssamordnarens yttrande i ärendet:

För att inhämta underlag till detta yttrande har Region Syds sjukvårdssamordnare DD varit i kontakt med EE som är sjuksköterska vid anstalten Kirseberg. Därigenom har framkommit att BB har träffat anstaltens läkare vid ett stort antal tillfällen men även vid en del tillfällen träffat läkare på sjukhus. Vid ett flertal tillfällen har han varit inne på akuten medan ledning av misstänkt njursten. För att undersöka detta har man kontrollerat om det fanns blod i urinen vilket det inte fanns. Angående den operation som BB anför att han inte blivit kallad till har Kriminalvården remitterat honom men ännu har han inte blivit kallad till någon operation. Enligt journalanteckning från den 11 mars 2009 var väntelistan sådan att BB skulle få vänta ytterligare sex (6) månader. Sjukvårdssamordnarens sammantagna bedömning är att hon inte kan se att sjukvården på anstalten Kirseberg på något sätt skulle ha brutit i sin behandling av BB.

Genom kontakt med anstalten Kirseberg har i huvudsak följande framkommit:

Utredningssamtal med FF

Vid samtal med det vakthavande befälet FF har följande framkommit. Natten till den 28 januari 2009 blev han uppringd av vårdpersonalen som informerade honom om att BB uppgav sig ha svåra smärtor i sin njure och sade sig behöva sjukvård. Mot bakgrund av att BB precis fått smärtstillande tabletter i form av Alvedon och att personalen inte bedömde att tillståndet var akut beslutade FF att man skulle avvakta och inte vidta några ytterligare åtgärder. Efter ytterligare cirka en timme blev han på nytt uppringd eftersom BB var mycket högljudd och absolut ville åka tillsjukhus. Eftersom stämningen på avdelningen började bli mycket upprörd beslutade FF att BB skulle flyttas till observationsavdelningen. Eftersom BB inte självmant ville låta sig flyttas tog FF tag i hans tröja. Något beslut om s.k. avskildhetsplacering registrerades aldrig till följd av att händelsen inträffade under natten då den intagne ändå ska vara intagne [*torde avse att den intagne ska vara inläst, JO:s anm.*].

Efter att BB hade förflyttats till observationsavdelningen ringde FF sjukvårdsupplysningen. Det var en viss väntetid och själva samtalet/konsultationen tog också

tid varför FF:s bedömning att BB behövde undersökas av läkare gjordes cirka en halvtimme senare. Därefter transporterades han omgående till akutmottagningen på Universitetssjukhuset MAS.

FF och övrig närvarande personal tillbakavisar uppgifterna om att BB skulle ha blivit slagen eller släpad eller muntligen kränkt av FF. Vidare konstateras av BB inte var placerad på observationsavdelningen i längre tid än 40–45 minuter.

Telefonsamtal med kriminalvårdsinspektör GG den 11 maj 2009

GG tillbakavisar med bestämdhet AA:s uppgift om att anstalten Kirseberg skulle trakassera och tortera BB. Vidare konstaterar GG att BB, i likhet med övriga intagna på anstalten, endast har blivit rapporterad för misskötsamhet då det faktiskt funnits misstanke om att han gjort sig skyldig till aktuell misskötsamhet. Avslutningsvis tillbakavisar GG AA:s uppgift om att anstalten skulle ha informerat Ungerska ambassaden om att BB inte ville ha någon sjukvård trots att han vill det.

GG har tagit del av dessa anteckningar. Hon har inga synpunkter på innehållet.

Telefonsamtal med kriminalvårdsinspektör HH den 19 maj 2009

HH tillbakavisar AA:s påstående om att hon skulle ha hotat BB med att polisen skulle hämta honom och föra honom ut ur landet. HH:s enda teori om var han kan ha fått det ifrån är att hon i samband med ett behandlingskollegium förklarade för honom att skälet till att han inte blivit beviljad förflyttning till anstalten Fosie sannolikt var att han har utvisning i sin dom. Vidare förklarade hon för honom hur själva utvisningen går till bl.a. att verkställandet ligger på utvisningspolisens bord.

Vid samtalet berättade HH även att BB har haft tät kontakt med sjukvården, såväl inne i anstalten som utanför. Hon berättade även att BB den 12 maj 2009 fick den operation som han tidigare varit remitterad till. Vidare berättade HH att BB aldrig har nekats att få bli opererad med hänvisning till att det skulle finnas en rymningsrisk. Det finns ej heller någon dokumentation som tyder på att det skulle föreligga en sådan risk varför anstalten inte har utgått från att så är fallet i samband med gjorda riskbedömningar. Avslutningsvis anför HH att hon aldrig har kallat BB dum i huvudet.

HH har tagit del av dessa anteckningar. Hon har inga synpunkter på innehållet.

Telefonsamtal med FF den 19 maj 2009 med anledning av att JO inkommit med begäran om yttrande över ytterligare handlingar

Den 12 maj 2009 inkom JO till regionen med en begäran om yttrande med anledning av ytterligare två handlingar. Den 18 maj 2009 översände regionen dessa till anstalten Kirseberg i syfte att FF skulle få möjlighet att bemöta det BB anför. Den 19 maj 2009 kontaktade FF undertecknad och klargjorde att han inte har något särskilt intresse av BB samt att han behandlar honom på samma sätt som han behandlar övriga intagna. FF anför vidare att han arbetar som vakthavandebefäl vid anstalten och att det ingår i hans arbetsuppgifter att gå runt på anstalten för att kontrollera att allt är som det ska. Om han ser intagna som spelar kort brukar han stanna till för att kontrollera om de spelar om pengar eller dylikt. FF anför vidare att det enda han har gjort mot BB är att han vid ett tillfälle har tagit tag i BB:s tröja i syfte att få honom att följa med ner till observationsavdelningen. Vidare anför FF att han vid två tillfällen har sett till att BB har fått möjlighet att komma till sjukhus.

FF har givits möjlighet att ta del av dessa anteckningar och givits möjlighet att bemöta dessa. Han har inte inkommit med några synpunkter.

Kriminalvården, region Syd, gör följande bedömning

Anstalten Kirseberg tillbakavisar AA:s uppgifter om att BB skulle ha behandlats dåligt under sin tid i anstalten eller att han inte skulle ha erhållit den sjukvård som han begärt. Vidare tillbakavisas påståendet om att anstaltens personal skulle ha glömt bort att hämta honom till en viktig operation. Regionens sjukvårdssamordnare anför att Kriminalvården visserligen remitterat honom till operationen men att han i dagsläget står på sjukhusets väntelista och ännu inte fått någon kallelse. I samtal

med HH har framkommit att BB numera har fått tid för operation och även hunnit bli opererad. Anstalten anför vidare att anstalten vid kontakt med Ungerska ambassaden aldrig har påstått att BB inte skulle vilja ha någon sjukvård. Av två anteckningar i KLAS framgår att anstalten endast har informerat ambassaden om att BB, sedan ankomsten till anstalten, har beretts möjlighet till tolk vid behov samt att anstaltens sjukvårdspersonal finns till förfogande dagligen och att anstalten tar de intagnas hälsoproblem på största allvar. Av anteckningarna framgår inte att anstalten skulle ha anført att BB inte vill ha någon sjukvård. Till detta yttrande har regionen även bifogat en skrivelse som anstalten översänt till ambassaden. Inte heller av denna framgår att anstalten skulle ha uttryckt att BB inte skulle vilja ha någon sjukvård.

Angående händelsen natten mellan den 27 och 28 januari 2009 har följande framkommit i utredningen. Vid midnatt kontaktade avdelningspersonalen det vakthavande befälet FF eftersom BB uppgav sig ha svåra smärtor i sin njure och sade sig behöva sjukvård. Eftersom BB precis fått smärtstillande tabletter i form av Alvedon och avdelningspersonalen inte bedömde att tillståndet var akut beslutade FF att man skulle avvakta och inte vidta några ytterligare åtgärder. Nu i efterhand är det mycketsvärt att avgöra om anstalten redan i detta skede borde ha kontaktat sjukvårdsupplysningen eller annan sjukvårdskunnig. Avgörande för detta är i vilket tillstånd BB befann sig vid den aktuella tidpunkten. Det bör även ifrågasättas om den närvarande avdelningspersonalen hade tillräcklig kunskap för att göra denna bedömning eller om FF borde ha kontrollerat BB:s tillstånd redan vid detta tillfälle. Avgörande för detta är naturligtvis vilken kompetens/erfarenhet de aktuella kriminalvårdarna hade.

Cirka en timme efter det att FF först blev kontaktad blev han på nytt uppringd av avdelningspersonalen eftersom BB var mycket högljudd och absolut ville till sjukhus för vård. Vid detta tillfälle var flera av BB:s medintagna mycket upprörda och bad personalen få tyst på BB. Eftersom FF mycket riktigt fann att det var en spänd och irriterad stämning på avdelningen beslutade han sig för att BB skulle förflyttas till observationsavdelningen. Eftersom BB inte gick av egen fri vilja leddes han dit av två kriminalvårdare. FF medger att han tog tag i BB:s tröja eftersom denne inte självmant ville följa med till observationsavdelningen. Ingen av de närvarande tjänstemännen har dock uppgett att det skulle ha uppstått tumult eller att det skulle ha förekommit handgemäng. I likhet med frågan om FF redan vid midnatt borde ha ringt sjukvårdsupplysningen är det svårt att nu i efterhand uttala sig om ifall det var nödvändigt för honom att ta tag i BB:s tröja.

Efter att BB hade förflyttats till observationsavdelningen ringde FF sjukvårdsupplysningen. Till följd av viss väntetid samt att konsultationen i sig tog lite tid dröjde det cirka en halvtimme innan FF beslutade att BB skulle undersökas av läkare. Något beslut om utevistelse för att BB skulle kunna träffa läkare finns inte KLAS. Detta är naturligtvis en brist. Regionen finner även att anstalten borde ha skrivit en journalanteckning för att dokumentera händelserna under natten och skälen till att BB förflyttades till anstaltens observationsavdelning. Eftersom det var frågan om en tillfällig förflyttning under natten då de intagna ändå inte har någon gemensamhet kan inte regionen finna att anstalten skulle ha haft någon formell skyldighet att upprätta ett avskildhetsbeslut. I detta sammanhang bör noteras att FF uppger att syftet med att BB förflyttades till observationsavdelningen var att man där skulle ha en bättre uppsikt över honom.

AA och BB yttrade sig över remissvaret. AA anförde därvid bl.a. att det av journalanteckning från Universitetssjukhuset MAS framgår att BB enligt sjukhusets operationsplaneringsprogram Orbit avbokades från operation efter ett rymningsförsök.

Utdrag från operationsplaneringsprogrammet Orbit har inhämtats från Universitetssjukhuset MAS. Av utdraget framgår att BB enligt kirurgmottagningen i Malmö försökte rymma från ett mottagningsbesök. Vidare framgår att anstaltens

säkerhetschef har kontaktat sjukhusets operationsplanerare och uppgett att BB inte försökt rymma och att operation ska planeras snarast.

I beslut den 28 april 2010 anförde *JO Nordenfelt* bl.a. följande.

Bedömning

Medicinsk vård m.m. under natten mellan den 27 och 28 januari 2009

Av utredningen i ärendet framgår att BB under natten mellan den 27 och 28 januari 2009 för anstaltens personal uppgav att han hade svåra smärtor i sin njure och att han behövde sjukvård. Avdelningspersonalen kontaktade därför vakthavande befälet FF. Eftersom BB precis fått smärtstillande tabletter i form av Alvedon och avdelningspersonalen inte bedömde BB:s tillstånd som akut, beslutade FF att man skulle avvakta och inte vidta några ytterligare åtgärder.

Jag vill rent allmänt framhålla att kriminalvårdstjänstemän, som normalt inte är medicinskt utbildade, bör iaktta stor försiktighet vid bedömningar av intagnas behov av sjukvård. De får aldrig nonchalera en intagens uppgifter i det avseendet. Mot den bakgrunden kan det starkt ifrågasättas om inte vakthavande befälet eller avdelningspersonal redan i detta skede borde ha kontaktat sjukvårdsupplysningen.

Av utredningen framgår vidare att FF cirka en timme senare blev uppringd av avdelningspersonal, eftersom BB var mycket högljudd och insisterade på att få sjukhusvård. Mot bakgrund av att BB var högljudd och stämningen på avdelningen med anledning härav började bli upprörd bestämde FF att BB skulle flyttas till observationsavdelningen. BB ville inte förflyttas till observationsavdelningen, varför visst tvång fick användas för att genomföra förflyttningen.

Jag har tidigare i olika sammanhang gett uttryck för uppfattningen att en förflyttning av en intagen inom en anstalt normalt ska betraktas som s.k. faktiskt handlande som inte kräver ett särskilt beslut, se t.ex. dnr 577-2008 angående bl.a. hämtning av intagna som skulle lämna urinprov. Förflyttningen av BB får, som Kriminalvården anför i sitt remissvar, betraktas som ett sådant faktiskt handlande. Jag kan inte se att det för den frågans avgörande har betydelse om BB var avskild eller ej men konstaterar ändå att så faktiskt var fallet, då händelsen inträffade på kvällen efter det att de intagna låsts in i sina bostadsrum med stöd av 17 § tredje stycket lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (kriminalvårdslagen). Härutöver kan anmärkas att Kriminalvården uppenbarligen inte ansett att 20 § kriminalvårdslagen var tillämplig i detta fall. Det nu sagda hindrar naturligtvis inte att ett särskilt beslut om avskildhet ska fattas så snart förutsättningar (t.ex. enligt 20 § kriminalvårdslagen) föreligger.

Det framgår av utredningen att visst våld brukades när BB förflyttades till observationsavdelningen. Huruvida detta våld överskred den gräns som anges i 24 kap. 2 § brottsbalken, som i situationer som den aktuella tillåter försvarligt våld, har emellertid inte gått att utreda. Det ter sig inte meningsfullt med ytterligare utredningsåtgärder.

Enligt min mening ska en intagen inte behöva räkna med att han ska förflyttas inom anstalten efter inlåsningsen på kvällen. Om detta undantagsvis ändå måste ske krävs starka skäl härför. Kriminalvården har uppenbarligen ansett att det förelåg sådana skäl. Jag finner inte anledning att kommentera den bedömningen.

Trots det som jag nu anfört anser jag inte att Kriminalvården hanterade situationen på ett i alla avseenden lämpligt sätt. Rättssäkerheten kräver en fullgod dokumentation av den händelse som leder till en förflyttning av här aktuellt slag. Förflyttningen av BB dokumenterades emellertid inte. Kriminalvården förtjänar allvarlig kritik för dokumentationsbristen.

Av utredningen framgår att FF kontaktade sjukvårdsupplysningen när BB hade förflyttats till observationsavdelningen. Efter den kontakten bedömdes att BB behövde läkarvård, varför han omgående transporterades till akutmottagningen på Universitetssjukhuset MAS. Något beslut om utevistelse för att BB skulle kunna träffa läkare finns emellertid inte dokumenterat. Jag instämmer i Kriminalvårdens bedömning att detta är en brist.

Medicinsk vård i övrigt

I anmälningarna har gjorts gällande att BB inte fått den läkarvård han varit i behov av på anstalten. Frågor som rör medicinska bedömningar lämpar sig inte för JO:s prövning. Jag uttalar mig därför inte om BB fått erforderlig medicinsk bedömning.

Av utredningen i ärendet framgår att BB har träffat anstaltens läkare och läkare på sjukhus vid ett flertal tillfällen. Utredningen ger inte stöd för kritik eller någon annan åtgärd från min sida i denna del.

Trakasserier m.m.

I anmälningarna har anförts att BB har torterats och trakasserats av anstaltens personal. Kriminalvården har tillbakavisat dessa påståenden. Ytterligare utredning i denna del framstår inte som meningsfull.